

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
Вінницького національного аграрного університету

Серія: Економічні науки

Випуск 1(48)

Вінниця-2011

Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія: Економічні науки / Редколегія: Калетнік Г.М. (головний редактор) та інші. – Вінниця, 2011. – Випуск 1 (48). – 276 с.

Згідно до Постанови президії ВАК України від 11 вересня 1997 року дане наукове видання є таким, у якому дозволено публікувати основні результати дисертаційних робіт.

У збірнику висвітлено питання удосконалення системи бухгалтерського обліку та звітності на підприємствах аграрного сектору економіки, розглянуто проблеми та перспективи аналітичного забезпечення функціонування АПК, досліджуються окремі питання проблем та перспектив розвитку системи національного контролю в агропромисловому виробництві, напрями удосконалення фінансових відносин підприємств АПК в ринкових умовах, розглядаються питання моделювання, програмування, а також впровадження інформаційних систем та технологій в управлінні підприємствами АПК.

Збірник розрахований на наукових співробітників, викладачів вузів, аспірантів, студентів та фахівців сільськогосподарського виробництва.

*Свідоцтво про державну реєстрацію засобів масової інформації
КВ 4571 від 19.09.2001*

Редакційна колегія

Головний редактор

Калетнік Г.М., д. е. н., проф., ВНАУ

Члени редакційної колегії

Мазур А.Г., д. е. н., проф. – заступник головного редактора, ВНАУ

Малік М.Й., д. е. н., проф., академік УААН, ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН

Мороз О.В., д. е. н., проф., ВНТУ

Правдюк Н.Л., д.е.н., проф., ВНАУ

Чернюк Л.Г., д.е.н., проф., Рада по вивченню продуктивних сил України Академії наук України

Відповідальний секретар – Вдовенко Л.О., к.е.н., доцент, ВНАУ

Адреса редакції: 21008, Вінниця, вул. Сонячна, 3, тел. 46-00-03.

© Вінницький національний аграрний університет, 2010

ЗМІСТ

<i>Мазур А.Г., Кафлевська С.Г.</i> Проблематика виробництва і споживання біологічних видів палива в контексті ресурсно-екологічної безпеки України	3
<i>Лисогор В.М., Голишевська Л.В.</i> Аналіз управління біотехнологіями як пріоритетного напрямку розвитку економіки України	7
<i>Ковальчук С.Я.</i> Стратегічні пріоритети інноваційної діяльності В АПК	10
<i>Хасецька О.П.</i> Економічні особливості виробництва біоетанолу з цукрових буряків в сучасних умовах	15
<i>Колесов О.С., Пекарська І.П.</i> Раціоналізація системи управління земельними ресурсами у Вінницькій області	19
<i>Мазур В.А., Мазур К.В.</i> Стан і перспективи розвитку виробництва біопалива	24
<i>Арапов С.М., Арапова І.П.</i> Аналіз сучасного стану біоенергетики України та основні світові тенденції використання відновлювальних джерел енергії	28
<i>Бурденюк І.І., Волонтир Л.О., Черняк Н.І.</i> Моделювання розміщення виробництва біопалива	33
<i>Кушнір І.В.</i> Перспективи розвитку виробництва біодизелю в Україні	41
<i>Лук'янець С.В.</i> Розвиток ринку біопалива	45
<i>Михальчишина Л.Г.</i> Ефективність використання біоенергетичного потенціалу сільськогосподарських підприємств України	49
<i>Мусієнко О.Л.</i> Проблеми та умови розвитку біоенергетики в Україні	53
<i>Юрчук Н.П., Юрчук С.С.</i> Перспективи виробництва та переробки на біопаливо ріпаку в Україні	59
<i>Оверковська Т.К.</i> Раціональність сільськогосподарського землекористування як правовий аспект екологічної безпеки виробництва біопалива	65
<i>Климчук О.В., Скорук О.П.</i> Перспективні напрямки вирощування кукурудзи для використання на енергетичні потреби	67
<i>Орлов І.В.</i> Аналіз стану зобов'язань підприємств Житомирської області	73
<i>Янчук В.І., Янчук Г.В., Янчук О.В.</i> Основи статистичного моделювання формування ціни екологічно чистої продукції	78
<i>Березюк С.В., Сучок І.О.</i> Використання біопалива в автомобільному транспорті	85
<i>Березюк Ю.Б.</i> Експортна складова розвитку галузі АПК Вінницької області в контексті продовольчої безпеки регіону	88
<i>Бикадорова Н.О.</i> Фінансова основа місцевого самоврядування	94
<i>Вдовенко Л.О.</i> Необхідність державної підтримки розвитку ринку біопалива в Україні	101
<i>Гуцаленко Л.В., Фабіянська В.Ю.</i> Нормативно-правове забезпечення обліку виробництва та споживання біологічного палива в Україні	105
<i>Гуцаленко О.О.</i> Біоенергетика як пріоритетний вид відновлювальної енергії. досвід Польщі	109
<i>Солоня О.В., Єкель Г.В.</i> Передумови створення та розробка біодизельного кластеру на території Вінницької області	112
<i>Кафлевська С.Г., Красняк О.П., Томчук О.Ф.</i> Проблема енергозбереження в бурякоцукровому підкомплексі України та шляхи її вирішення	118
<i>Качуровський В.Є.</i> Економічні методи управління та аналізу процесу екологізації агропромислового виробництва	123
<i>Лайко П.А.</i> Порівняльна характеристика податкової системи	127
<i>Левченко О.О.</i> Економічний погляд на розвиток біопалива в Україні	133
<i>Матвієнко О.Л., Гапчак Т.Г.</i> Економічні проблеми та перспективи виробництва біопалива в Україні	139

<i>Мулик Т.О.</i> Податкові важелі екологічної безпеки держави	142
<i>Скорук О.П., Кіреєва Е.А.</i> Перспективи виробництва біопалива у Вінницькій області	147
<i>Потапова Н.А.</i> Економетричний аналіз як аналітично-доказова база обґрунтування оцінок ринку біоресурсів	151
<i>Правдюк Н.Л., Іщенко Я.П.</i> Організація управлінського обліку виробництва біопалива	154
<i>Прутська О.О.</i> Економічні та соціальні аспекти розвитку біоенергетики	162
<i>Савіна С.С.</i> Проблеми і перспективи розвитку виробництва біопалива в Україні	166
<i>Токарчук Д.М., Всемірнова В.М., Скорук О.П.</i> Перспективи виробництва біопалива третього покоління	171
<i>Скорук О.П., Гримайло І.С.</i> Перспективи формування кластерного виробництва біопалива в Україні	176
<i>Ставська Ю.В.</i> Отримання біопалива в результаті переробки відходів у птахівництві	181
<i>Пронько Л.М., Колесник Т.В.</i> Умови та перспективи виробництва і реалізації поновлювальних джерел енергії в Україні	185
<i>Мороз О.В., Семцов В.М., Мороз І.О.</i> Контрактно-регулятивні основи потенціалу розвитку кластерної організації АПК	188
<i>Токарчук Д.М.</i> Розвиток біоенергетики як напрям диверсифікації зайнятості сільського населення	197
<i>Федоришина Л.І., Глазко Н.Д.</i> Аналітичне забезпечення управління та розвитку біотехнологій в Україні в порівнянні із зарубіжним досвідом	203
<i>Шовкун В.А.</i> Запровадження ринку землі в Україні: тенденції та перспективи	212
<i>Янович В.П., Маколкіна О.В.</i> Економічна ефективність вирощування ріпаку для виробництва біопалива	217
<i>Янович Л.П., Коляденко С.В.</i> Використання біосировини для виробництва біопалива у Вінницькому регіоні	221
<i>Мазур А.Г., Козловський С.В., Заболотний О.Г.</i> Державне регулювання як складова розвитку економічних систем та забезпечення їх стійкості	227
<i>Герасименко Ю.В., Пчелянська Г.О.</i> Використання біопалива як ознака соціальної відповідальності підприємств АПК	232
<i>Солодка Л.Л., Скорук О.П.</i> Організація використання біоресурсів в світі	236
<i>Сахно А.А.</i> Необхідність реформування житлово-комунального господарства Вінниці в умовах переходу України до ринкової економіки	240
<i>Чудак Л.А.</i> Управлінський підхід до класифікації витрат в польовому кормовиробництві в умовах вибору стратегічного шляху розвитку сільськогосподарського виробництва	247
<i>Чернюк Л.Г.</i> Трансформаційні процеси в економіці України та її регіонах: проблеми та перспективи	252
<i>Бондаренко В.М.</i> Науково-теоретичні засади ефективного розвитку регіонального продовольчого ринку	256
<i>Заболотний О.Г., Матвієнко Р.О.</i> Оцінка інвестиційної привабливості підприємств соєпродуктового підкомплексу	261
<i>Найко Д.А., Шевчук О.Ф.</i> Фізична економіка та її проблеми	265

2. Ehrenberg R. Algae as biofuel still rough around the edges / Ehrenberg R. // Sciencenews January 26th, 2010 // [Електронний ресурс]. Точка доступу: http://www.sciencenews.org/view/generic/id/55665/title/Algae_as_biofuel_still_rough_around_the_edges/
3. Гринюк І. Біопаливо з водоростей / Гринюк І. // Агросектор, 2009. - № 6 (36). – С. 227.
4. Концепція нового етапу цільової комплексної програми наукових досліджень НАУ України «Біомаса як паливна сировина» («Біопалива») на 2010-2012 рр. Затверджена постановою Президії НАН України від 23.06.2010 № 199. – Київ, 2010. – 4 с.

Summary

Prospects for third-generation biofuels / Skoruk O.P., Tokarchuk D.M., Vsemirnova V.M.

The potential of production of biopropellant of the third generation from water-plants is analysed in the article. Advantages of microwater-plants before oil-bearing cultures at the production of biodiesel are considered.

УДК 631.145:620.952(477)

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРНОГО ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА В УКРАЇНІ

Скорук О.П., к.е.н., доцент

Гримайло І.С., студентка

Вінницький національний аграрний університет

У статті розглянуті перспективи збільшення обсягів виробництва біопалива та підвищення його конкурентоспроможності шляхом формування кластерів.

Вступ. Забезпечення національної енергетичної безпеки – одна з основних засад енергетичної політики України. За останнє століття річний видобуток нафти зріс у 20 разів, увесь світ перебуває в умовах очікуваної планетарної енергетичної кризи. При таких темпах видобутку вуглеводів за експертними оцінками міжнародних фахівців практично всі запаси органічного палива, можуть бути вичерпані за наступні 40 років. Окрім того, з кожним роком загрозливими темпами зростає вартість непоновлюваних джерел енергії, збільшується негативний вплив на стан навколишнього середовища. Тому за основу наукових пріоритетів більшість розвинутих країн беруть пошук шляхів використання енергоресурсів поновлюваної енергії та розробку альтернативних видів енергії, в тому числі відновлюваних [3, с. 465].

Серед відновлюваних видів енергії особливе місце належить виробництву біопалива. Біопаливо сьогодні розглядається в Україні як вагома альтернатива традиційному пальному. Вважається, що його виготовлення в найближчі роки буде максимально вигідним для української економіки.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день обсяги біопалива в структурі енергоспоживання в Україні становлять близько 5% від запланованих 5,75%, необхідних для вступу в ЄС. Тобто, для досягнення поставлених цілей необхідно нарощувати обсяги виробництва і споживання біопалив. Одним із ключових елементів для виконання такого завдання є підвищення ефективності виробництва біопалив за рахунок впровадження нових форм організації та розвитку біопаливної галузі.

Перспективним напрямком підвищення ролі біопаливної галузі в Україні є кластеризація виробництва біопалива, що сприятиме збільшенню обсягів його виробництва та підвищенню конкурентоспроможності галузі.

Результати досліджень. З переходом України до ринкових відносин важливим завданням є пошук найбільш ефективних форм господарювання, що сприятимуть розвитку ринку біопалива. Однією з таких форм є формування кластерів.

Великий внесок у дослідження проблематики кластеризації зробили такі зарубіжні вчені, як І. Тошенано, М. Портер, В. Прайс, вітчизняні науковці – П. Саблук, Г. Калетник, В. Андрійчук, Є. Безвушко, М. Войнарченко, М. Кропивко та ін.

Останніми роками у вітчизняній літературі з'явилися теоретичні напрацювання щодо створення кластерів малих підприємств, молочних комплексів, кластеризації кримської економіки тощо, але кластерна система в аграрній сфері і біоенергетиці поки що не набула розповсюдження [3, с. 465].

Кластер – це локалізована територіально-виробнича форма інтеграції взаємодіючих суб'єктів господарювання, банківського, приватного сектору, освітніх закладів, органів влади та суміжних, допоміжних, конструкторських, інноваційних підприємств/організацій, об'єктів інфраструктури, що характеризується виробництвом конкурентоздатних товарів або послуг, наявністю погодженої стратегії розвитку, спрямованої на реалізацію інтересів кожного з учасників і території локалізації кластера, на якій вона перебуває, і що має істотну соціально-економічну значимість для регіону [4].

Кластер виробництва біопалива — це стійке територіально-міжгалузеве партнерство, яке об'єднане інноваційною програмою застосування сучасних виробничих, інжинірингових і управлінських технологій з метою підвищення конкурентоспроможності його учасників [3, с.467].

Враховуючи перспективи розвитку ринку біопалив в Україні, варто зазначити, що створення кластерного об'єднання підприємств в даній галузі було б великим досягненням, забезпечило б підвищення конкурентоспроможності вітчизняного біопалива, стало б запорукою підвищення національної енергетичної безпеки. Саме тому дуже важливо дослідити особливості кластерної моделі організації виробництва біопалив.

Кластеризація має як позитивні, так і певні негативні сторони. Розглянемо їх детальніше (табл. 1).

Таблиця 1. Характерні риси кластерної моделі [4]

Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> -зростання продуктивності; - підвищена сприйнятливість до можливостей інновації та високої спеціалізації; -розширений доступ до ринків збуту, спеціалізованим постачальникам, послугам, кваліфікованій робочій силі, технологічним знанням; -підвищений рівень формування нових підприємств; -більша гнучкість та ефект великого масштабу; -спільна діяльність; -колективна ефективність. 	<ul style="list-style-type: none"> - нестача доступного капіталу; - слабка структура технологічних інститутів; - регіональна ізольованість і замкнутість; - недолік кваліфікованої робочої сили; - ієрархія кластерів – труднощі для постачальників “нижнього” рівня.

Враховуючи вагому перевагу позитивних сторін кластерних формувань, варто створити необхідні умови для сприяння розвитку даної форми організації виробництва

біопалива. Адже зростання продуктивності, інноваційність, висока гнучкість, колективна ефективність сприяють не просто екстенсивному нарощуванню обсягів біопалива, а інтенсифікації його виробництва. Звичайно, існують і певні недоліки, проте спільними, скоординованими зусиллями учасників кластера їх можна усунути.

У моделі кластерної організації найбільш повно враховані форми конкуренції, що змінюються і головні джерела конкурентних переваг. Кластерний метод дозволяє реалізувати найбільш важливі взаємозв'язки в технологіях, навичках, інформації, маркетингу і споживчих запитах, які характерні для цілого комплексу фірм і галузей. Ці взаємозв'язки впливають визначальним чином на спрямованість і темпи інновацій, а також на конкурентоздатність кінцевої продукції.

Кластерний підхід дозволяє підвищити ефективність взаємодії приватного сектора, держави, торгових асоціацій, дослідницьких і освітніх установ в інноваційному процесі.

Можливості кластерного підходу демонструє, зокрема, зарубіжний досвід. Повністю кластеризовані фінська і скандинавська промисловість. В США більше половини підприємств працюють за такою моделлю виробництва, коли підприємства кластера знаходяться в одному регіоні і максимально використовують його природний, кадровий і інтеграційний потенціал. Як правило, продукція кластерів орієнтована на експорт. Країни Європейського Союзу прийняли шотландську модель кластера, при якій ядром такого спільного виробництва стає велике підприємство, що об'єднує навколо себе невеликі фірми. Існує і італійська модель – більш гнучка і рівноправна співпраця підприємств малого, середнього і великого бізнесу. Фахівці вважають, що для країн з перехідною економікою найбільше підходить саме така форма кластерної організації виробництва [5].

Розвиток біопаливної галузі в Україні зараз перебуває в етапі свого становлення. Перед підприємствами, що приєднуються до виробників біопалива відкриваються великі перспективи. Зусилля держави спрямовуються на стимулювання розвитку відновлюваних джерел енергії, надаються численні пільги, привілеї. Оскільки транспортування біопалива не є економічно вигідним, науковці пропонують виробляти його на малих підприємствах. Проте діяльність таких підприємств, особливо на початку, повинна координуватися для досягнення головних спільних стратегічних завдань – забезпечення зростання енергетичної безпеки держави, зменшення шкідливого впливу на навколишнє середовище.

Це ще раз підтверджує доцільність кластеризації, адже однією з її головних особливостей є наявність підприємства-лідера, що визначає довготривалу господарську, інноваційну й іншу стратегію всієї системи. Така своєрідна координація не означатиме безпосереднє підпорядкування, вона є запорукою того, що підприємства будуть працювати не стільки на «ринок», скільки на досягнення спільної мети кластера.

Для прикладу, розглянемо склад кластеру з виробництва біодизельного палива (рис.1).

Об'єднання підприємств у регіональні кластери із замкнутим технологічним циклом виробництва біопалива за схемою: виробництво біосировини — переробка біосировини — виробництво біопалива — реалізація біопалива з чітко налагодженим плануванням виробництва і централізованим фінансуванням усіх робіт із виробництва біоенергетичної сировини та біопалива, дасть змогу створити належні умови для стабільної роботи об'єднаних підприємств та зниження собівартості виробництва біопалива шляхом розміщення виконання на цих підприємствах корпоративних замовлень [3, С. 472].

Звичайно, при збільшенні обсягів виробництва біопалива кластеризацією галузі важливо враховувати необхідність балансу використання сільськогосподарських культур як біоенергетичної сировини і як продуктів харчування. Адже, окрім енергетичної важливим завданням є забезпечення продовольчої безпеки. Їх взаємопов'язаність і взаємовплив при використанні сільськогосподарських культур не можна недооцінювати. Враховуючи стан виробництва сільськогосподарської продукції на сьогодні, можна підкреслити, що в Україні проблема продовольчої безпеки не стоїть дуже гостро. Адже Україна не лише виробляє

достатню кількість продуктів харчування, а й спрямовує частину їх обсягу на експорт.

Рис. 1. Профільні підприємства та установи, необхідні для формування кластеру з виробництва біодизельного палива

Важливим є і те, що Україна є аграрною державою і це ще раз підкреслює переваги перед іншими країнами щодо розвитку ринку біопалива. Великі площі, що зараз виведені з експлуатації і не використовуються, висока урожайність культур, зацікавленість національних виробників, зростаючий попит на біопаливо – усе це створює сприятливий клімат для активного розвитку галузі.

У питаннях фінансування кластеризації біопалива важлива роль належить державі. Держава повинна підтримувати розвиток галузі, забезпечувати захист від ризиків підприємствам в перші роки становлення кластерів біоенергетичної галузі України.

В Україні створюються перспективні плани щодо збільшення обсягів виробництва біопалив. Так, згідно з проектом стратегії розвитку України «Україна-2020: стратегія національної модернізації», одним з пріоритетів якої є забезпечення повної енергетичної незалежності країни, велика увага приділяється стимулюванню розвитку альтернативних джерел енергії.

Основними заходами держави зі стимулювання розвитку ринку біопалива мають бути такі, які забезпечать рівний доступ на ринок усіх видів газу (включаючи вироблений з біомаси) та технічно безпечне їх введення до системи транспортування природного газу; виробництво та впровадження вітчизняного енергетичного обладнання, яке працює з використанням відновлювальних джерел енергії; забезпечення державної підтримки наукових досліджень та формування нормативно-правових (інституційних) засад впровадження проектів використання прогресивних енергетичних технологій [1].

Окрім того, розглянуто проект розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції кластеризації економіки України", метою якого є схвалення Концепції кластеризації економіки України, організація і забезпечення розвитку кластеризації, передусім у найбільш наукоємних і високотехнологічних галузях, для забезпечення ефективного використання виробничих ресурсів, інтелектуального потенціалу та зростання конкурентоспроможності національної економіки.

Джерелами фінансування проектів кластеризації економіки України визначено кошти місцевих бюджетів, кошти венчурних фондів, інвестиції підприємств та організацій, гранти

міжнародних організацій, а також кошти фінансових установ та ініціаторів і учасників кластерів.

Прийняття концепції дозволить покращити інвестиційну привабливість регіонів розташування кластерів, сприятиме активізації процесу створення кластерів на території України, прискоренню розвитку інноваційного сектору економіки шляхом запровадження нових моделей організації промислового виробництва для залучення інвестицій, як вітчизняних, так і іноземних інвесторів в економіку регіонів, зростанню реальних обсягів виробництва, підвищенню конкурентоспроможності продукції та забезпеченню умов для розвитку підприємництва [2].

Висновки. Отже, Україна цілеспрямовано веде економіку до кластеризації. Оскільки до 2020 року ЄС планує збільшити частку відновлюваних джерел енергії у загальному енергоспоживанні до 20% [1], це є перспективними цілями, шляхом досягнення яких є впровадження кластеризації виробництва біопалив.

Китаю знадобилося майже 15 років і величезні зовнішні інвестиції для створення конкурентоздатних кластерів. Проте, сьогодні весь світ має можливість бачити результати кластеризації економіки – значне економічне зростання, підвищення конкурентоспроможності, передові позиції у світі за обсягами експорту.

Перспективи дуже значні треба лише розумно й успішно запровадити їх в економіку країни. Конкурентоспроможна біопаливна галузь – запорука забезпечення енергетичної безпеки держави, співробітництво з питань зменшення шкідливого впливу на навколишнє середовище, перспектива для економічного зростання.

Література

1. Проект стратегії розвитку України «Україна-2020: стратегія національної модернізації». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://civic.kmu.gov.ua/civic/control/uk/discussion/ovv/project;jsessionid=B402AD131AECA605BB0DC07976BAA4EA?project_id=109573
2. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції кластеризації економіки України". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ingo-iabe.com/business/management-and-economics-.html>
3. Калетнік Г.М. Біопаливо. Продовольча, енергетична та екологічна безпека України: Монографія. – К.: «Хай-Тек Прес», 2010. – 516 с.
4. Ковальова Ю.М. Кластер як нова форма організації та розвитку економіки. Тезиси доклада на конференцію «Становление современной науки -2007», секція «Экономические науки», №13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/17SSN_2007/Economics/2254.doc.htm
5. Кластери – різновид кооперації. Аналітичний центр «Академія». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academia.org.ua/?p=276>

Summary

Prospects of a cluster of biofuel production in Ukraine / Skoruk O.P., Hrymaylo I.S.

In the article the prospects for increasing amounts of biofuels production and improving its competitiveness by forming clusters are considered.